

ЩО ТАКЕ ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ УЧАСТІ/ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ/ БЮДЖЕТ МІСЬКИХ ІНІЦІАТИВ

Практика переконує: чим більш активна громада, її мешканці, тим більш ефективно працює там влада, тим більше вирішується нагальних проблем. Взаємодія влади і громади дуже важлива, коли йдеться про втілення ініціатив, які йдуть від людей. Для цього необхідно, щоб кожний член громади мав можливість доносити власні думки до чиновників. Є чимало способів, як це краще робити. Розгляньмо кілька найбільш дієвих.

Будьте тою зміною, яку хочете здійснити!

Крок 1

Об'єднайтеся з
однодумцями та
створіть ідею

Крок 2

Подайте
проект

Крок 3

Зберіть голоси
на підтримку

Крок 4

Контролюйте
процес
реалізації

Крок 5

Оцініть
успішність та
збережіть
надбання

Важливо! Проекти не повинні суперечити чинному законодавству України, рішенням органу місцевого самоврядування та мають бути реалізованими протягом бюджетного року.

Громадський бюджет участі/громадський бюджет/бюджет міських ініціатив (далі – громадський бюджет) – взаємодія міської/селищної/сільської ради та її виконавчих органів із громадянськістю, направлений на залучення жителів громади до участі у бюджетному процесі шляхом прийняття рішень щодо розподілу визначеної міською радою частини коштів місцевого бюджету через подання відповідних проектних пропозицій та проведення відкритого громадського голосування за такі проекти, а також забезпечення відкритості та прозорості діяльності місцевої ради та її виконавчих органів.

Основні етапи громадського бюджету:

- ініціювання громадського бюджету;
- розробка та затвердження положення органами місцевого самоврядування;
- інформаційно-промоційна кампанія, яка проводиться впродовж усього процесу реалізації громадського бюджету, під час якої, зокрема, здійснюється ознайомлення учасників з основними процедурами, етапами, особливостями, інформування про події (заходи) на всіх етапах формування громадського бюджету;
- підготовка та подання проектів;
- експертиза та відбір проектів;
- голосування за проекти та визначення проектів-переможців;
- реалізація проектів-переможців;
- моніторинг реалізації проектів-переможців;
- підготовка та публікація звітності щодо реалізації проектів-переможців;
- оцінка успішності процесу громадського бюджету.

Трохи історії

Модель «громадського бюджету участі» виникла наприкінці 80-х років минулого століття. Протягом десяти років вона тестувалася в різних містах Бразилії. У 1997-2000 рр. ідея участі громадян у розподілі бюджетних коштів поширилася Латинською Америкою, а з 2000 р. – досягла країн Північної Америки, Європи, Африки, Азії та Австралії. В Україні бюджет участі почав набирати обертів з реформою децентралізації.

Громадський бюджет – інструмент прямої демократії, за допомогою якого кожен мешканець територіальної громади має змогу долучитися до бюджетного процесу, зрозуміти його принципи та вплинути на рішення щодо видаткової частини місцевого бюджету.

Під час запровадження громадського бюджету рекомендується:

- визначити підрозділ (офіційного представника), що буде відповідальним за реалізацію та впровадження механізму громадського бюджету;
- створити робочу групу, що здійснюватиме супровід та координацію заходів та учасників у процесі реалізації громадського бюджету;
- затвердити положення про громадський бюджет (далі – «Положення»).

Положення може визначати:

- **параметри громадського бюджету**, зокрема: календарний план реалізації всіх етапів бюджету участі; напрями, за якими можуть подаватися проекти; максимальний термін реалізації проекту; мінімальну та максимальну вартість проекту; мінімально необхідну кількість голосів підтримки, які слід набрати проекту для включення до переліку проектів, з яких визначаються проекти-переможці; кількість проектів, за які може проголосувати одна особа; за потреби – інші параметри;
- **етика бюджету участі**: визначаються правила поведінки учасників процесу формування бюджету участі на всіх його етапах, порядок розгляду комісією/робочою групою з питань бюджету участі скарг щодо порушень та застосування заходів впливу до порушників;
- **вікові обмеження** для подання проектів і голосування за них;
- **порядок подання проектів**, зокрема: стандартизована форма проектів; кількість голосів підтримки проектів, які можуть взяти участь у голосуванні; кількість проектів, які може подати один автор; формат подання (паперовий, електронний); адреса подання тощо;
- **порядок проведення експертизи проектів щодо відповідності законодавству**, встановленим вимогам, дотримання затверджених параметрів, наявності помилок тощо;
- **порядок формування комісії з питань громадського бюджету** (далі – «Комісія»), її складу, який затверджується рішенням/розпорядженням відповідного органу місцевого самоврядування, повноважень, прав, порядку організації роботи та проведення засідань тощо;
- **порядок голосування та встановлення підсумків голосування**: визначається формат проведення голосування (на паперових носіях, онлайн-голосування тощо) та порядок дій під час голосування, форма бланку для голосування. Також може встановлюватися порядок подальшого опрацювання проектів, які не стали переможцями. Визначається порядок формування та затвердження списку проектів-переможців, механізм врегулювання спірних питань та порядок складання Комісією загального звіту за результатами голосування;
- **порядок реалізації проектів-переможців та процедуру звітування про реалізацію проектів-переможців**: визначається порядок взаємодії головних розпорядників коштів, які забезпечують реалізацію проектів-переможців, з авторами таких проектів, порядок складання та подання звітності. Звіт має містити інформацію щодо рівня досягнення очікуваних результатів від реалізації проекту;
- інші положення.

У процесі реалізації громадського бюджету бажано використовувати типові форми документів/бланків, рекомендовані [Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» № 94 від 03 березня 2020 р.](#)

Види проєктів залежно від типу та вартості реалізації

Кожна громада має можливість самостійно визначати, які саме проєкти знайдуть підтримку цього року, та якими будуть розміри фінансування одного проєкту. Тому наведений нижче поділ – це швидше про масштаб проєктів, а не про обсяг їх фінансування.

Мініпроєкти – ініціативи молоді, молодіжних організацій.

Малі проєкти — фестивалі, виставки, концерти, спортивні турніри, створення артоб'єктів, кінопокази, освітні проєкти та ін.

Інфраструктурні загальноміські проєкти можуть стосуватися мешканців всього міста та реалізуються в місцях загального користування (загальноміські парки, сквери, вулиці, будь-які інші об'єкти, до яких має або може мати доступ будь-який мешканець міста незалежно від місця проживання; проєкти, які стосуються окремих об'єктів чи територій (прибудинкова територія), об'єктів з обмеженим доступом або доступом лише окремих категорій мешканців, як-от школярів, вихованців дитсадків та ін.

Великий проєкт – один проєкт, який має велике соціальне значення, наприклад, для одного з мікрорайонів міста.

Хто може бути автором (-ами) проєкту

Вимоги до авторів проєктів кожна громада визначає самостійно. Це може бути громадянин України, який зареєстрований або проживає на території громади. Положенням також можна визначити, що ще на етапі подання проєкту ініціатор вже повинен мати «групу підтримки». Деякі громади запроваджують віковий бар'єр від 18 років, а інші громади навіть у воєнний стан в об'єктах обмеженого місцевого бюджету та оптимізації видатків не зупиняють впровадження шкільного громадського бюджету.

Голосування – визначення мешканцями міста проєктів-переможців шляхом голосування для подальшої реалізації. Дорослі мешканці громади мають змогу голосувати на електронній платформі з допомогою ідентифікації через певні банки, ID-картки, ЕЦП. А ті, хто де досяг 14 років або не володіє електронними інструментами, – за бюлетенями.

Залежно від розміру фінансування громада може визначити й різну мінімальну кількість голосів, необхідних для підтримки проєкту.

Шкільний громадський бюджет

Шкільний громадський бюджет (далі — «ШГБ») – це інструмент демократії, який має важливе тактичне та стратегічне значення як для органів місцевого самоврядування, так і для всіх учасників освітньо-виховного процесу і громади в цілому.

ШГБ в умовах воєнного стану – допомога учням переключитися із психологічного стану «вижити» у стан «жити». Така діяльність допомагає зрозуміти, що життя триває, що навіть в цих складних умовах юні громадяни мають вплив і можуть впроваджувати зміни. Здобувачі освіти у громаді з числа вимушено переміщених осіб отримують можливість віднайти однодумців та друзів і природньо інтегруватися в нових колективах.

Учні перетворюються на суб'єктів змін: відбувається формування їхньої проактивної громадянської позиції, формуються відчуття причетності до творення життя громади, навички впроваджувати зміни і віра в те, що вони здатні впливати на майбутнє громади. Головним вигодоотримувачем від впровадження ШГБ в довготривалій перспективі є громада в цілому, бо саме проактивна молодь є тим людським ресурсом, за який конкуруватимуть громади під час повоєнної відбудови.

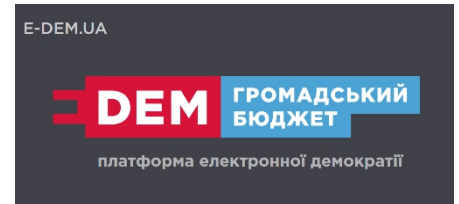
Платформа електронної демократії

Вебплатформа «Єдина платформа місцевої електронної демократії» (скорочено – «e-DEM») надає простий та зручний доступ до використання кількох інструментів електронної демократії. Вони допомагають налагодити кращий взаємозв'язок громадян та влади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем. Зокрема, на платформі поєднані сервіси «Місцеві електронні петиції», «Громадський бюджет», «Електронні консультації з громадськістю». Платформу створено в рамках швейцарсько-української програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що реалізується Фондом Східна Європа у партнерстві з Державним агентством з питань електронного врядування (нині – Міністерство цифрової трансформації України) та фінансується Швейцарією.

[Електронний сервіс Громадський бюджет](#) (бюджет участі) – це можливість для кожного мешканця ініціювати власні та голосувати за інші важливі проекти, кошти на які виділяють з місцевого бюджету.

Для громадян платформа є ефективним способом подати ідею та своїм голосом особисто вирішити, на що саме спрямувати кошти місцевого бюджету.

Е-сервіс «Громадський бюджет» має низку переваг:

- до конкурсу залучається ширша, ніж зазвичай, аудиторія;
- платформу можна легко інтегрувати з вебсайтами громад за допомогою віджетів;
- платформа робить прозорим сам конкурс, мінімізуючи ризики некоректного голосування;
- функціонал платформи дозволяє адаптувати систему голосування до специфіки громади;
- громадяни можуть голосувати легко і комфортно, робити це у зручний для себе час зі смартфона чи комп'ютера, не заносючи паперових носіїв до владних установ.

Приєднання міста до системи є безкоштовним: <https://e-dem.ua/>

Нормативні документи

[Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» №280/97-ВР від 21 травня 1997 р.;](#)

[Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» № 94 від 03 березня 2020 р.](#)

Статут територіальної громади та інші локальні акти ОМС (міська цільова програма, Положення про партисипативне бюджетування (бюджет участі), «Про створення робочої групи з питань бюджету участі» та ін.)

Пам'ятайте, головною складовою успіху є ваша ініціатива, ваша ідея, яка може бути реалізована за допомогою такого інструменту партисипації, як громадський бюджет.

Створення матеріалу стало можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). ВБО «Інститут місцевого розвитку» реалізує проєкт «Громада – влада: діалог, довіра, дія» за підтримки проєкту USAID «Демократичне врядування у Східній Україні».